

EEDER

Edebî Eleştiri Dergisi

e-ISSN: 2602-4616

“Takvîm-i Vekâyi'den 1928 Yılına
Sürelî Yayınlar ve Edebiyat” Özel Sayısı

Aralık 2021

Atıf/Citation: Çavuş, Burak (2021). “Osmanlı Kadın Yazınında Şükûfezâr Dergisi ve Derginin Tam Çevirisi”, *Edebî Eleştiri Dergisi*, Takvîm-i Vekâyi'den 1928 Yılına Sürelî Yayınlar ve Edebiyat Özel Sayısı, [s.] 398-429.

Burak ÇAVUŞ*

Osmanlı Kadın Yazınında Şükûfezâr Dergisi ve Derginin Tam Çevirisi**

Şükûfezar Journal In Ottoman Women's Literature And The Full
Translation of The Journal

Öz

Osmanlı dönemi modernleşme hareketinin önemli kaynakları arasında gazete ve dergiler yer almaktadır. Tanzimat'ın ilanını takip eden yıllarda aydınlarının ve önde gelen edebiyatçıların çeşitli konular hakkındaki fikirlerini ve eserlerini yayınlama imkânı buldukları gazete ve dergiler, bu yönleriyle fikir ve sanatın merkezinde yer almışlardır. Yine aynı dönemlerde kadın yazar ve şairlerin bir araya gelerek çıkardıkları dergi ve gazeteler de tarihsel bağlamda kadın sorunu, Osmanlı kadın hareketleri gibi konuların temel kaynakları olmuşlardır. Ayrıca bu organlar, Osmanlı kadın yazınının da modern anlamda ilk eserlerini bulabileceğimiz kaynaklardır. Dolayısıyla Osmanlı dönemi kadın aydınların ve edebiyatçıların çeşitli konular hakkındaki fikirlerini, farklı türlerdeki edebî eserlerini okuyabileceğimiz araçlar olarak bu dergi ve gazeteler önem arz etmektedir. Bu makalenin amacı da kadınlar tarafından çıkarılan ilk kadın dergisi *Şükûfezâr*'ın günümüz Türkçesine çevirisi ve Osmanlı kadın edebiyatındaki yerine dair tespitler yapmaktır. Derginin arşivlerde ve koleksiyonlarda sadece beş sayısı bulunmaktadır. Bu yüzden de bu beş sayı tam olarak çevrilmiş, çeviride Türk Tarih Kurumu çeviri yazım kılavuzu esas alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Şükûfezâr, Osmanlı Kadın Dergileri, Kadın Edebiyatı

ABSTRACT

Newspapers and magazines are among the important sources of the modernization movement in the Ottoman period. In the years following the proclamation of the Tanzimat, newspapers and magazines, in which intellectuals and leading men of letters had the opportunity to publish their ideas and works on various subjects, were at the center of ideas and art with these aspect[s.] Again in the same period, magazines and newspapers published by women writers and poets have also been the main sources of issues such as the women's problem and Ottoman women's movements in the historical context. In addition, these organs are the sources where we can find the first works of Ottoman women's literature in the modern sense. Therefore, these magazines and newspapers are important as tools where we can read the ideas of women intellectuals and men of letters of the Ottoman period on various subjects and their literary works in different genre[s.] The aim of this article is to translate *Şükûfezâr*, the first women's magazine published by women, into contemporary Turkish and to make determinations about its place in Ottoman women's literature. The journal has only five issues in archives and collection[s.] For this reason, these

* Dr. Öğr. Üyesi, Gazi Osman Paşa Üniversitesi, Erbaa Sosyal ve Beşerî Bilimler Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, burak.cavus@gop.edu.tr ORCID: 0000-0002-5050-6523

**Araştırma Makalesi, Geliş Tarihi: 24.10.2021 Kabul Tarihi: 13.12.2021 Yayın Tarihi: 30.12.2021

DOI: 10.31465/eeder.1014182

(Bu makale, yazar beyanına göre, TR DİZİN tarafından öngörülen “ETİK KURUL ONAYI” gerektirmemektedir.)

five numbers have been translated in full, and the translation and writing guide of the Turkish Historical Society has been taken as a basis in the translation.

Keywords: Şükûfezâr, Ottoman Women Magazines, Women Literature

GİRİŞ: KADINLAR TARAFINDAN ÇIKARILAN İLK KADIN DERGİSİ ŞÜKÛFEZÂR

On sekizinci yüzyıla kadar bilim, kültür, sanat, edebiyat sahasında çok görülmeyen kadın kimliği, toplumsal hayatta kadının rolünün sorgulanmasıyla, modernizm ve feminizmin argümanlarıyla öne çıkmaya başlamıştır. Osmanlı modernleşme çabalarının bir sonucu olarak kadın kimliği, özellikle de Tanzimat’la birlikte tartışılır olmuş kadının konumu, eğitimi gibi konular gündeme gelmiştir. Siyasetten ekonomiye, askeriyeden hukuka, eğitimden edebiyata kadar geniş bir alanda toplumu eğitime, yönlendirme çabası içinde olan Tanzimat aydınları, kadın konusunu da tartışmış, eserlerine yansıtılmışlardır. Bu tartışmaların yoğun olarak görüldüğü yerlerse gazete ve dergiler olmuştur. Çoğunlukla erkeklerin tartıştığı bu konuya kadınlar da çeşitli gazete ve dergilerdeki yazılarıyla dâhil olmuşlardır. Zamanla kadınlar kendi dergi ve gazetelerini çıkarmaya başlamış, basın yayın organlarıyla ve çeşitli iletişim araçlarıyla kadın sorunuyla ilgili düşüncelerini dile getirmişlerdir. Özellikle de I. Meşrutiyet’in ilanı ile birlikte oluşan özgürlük ortamında kadınlarda basın-yayın dünyasında daha çok görünür olmuşlardır. Böylece, *Ayine*, *Aile*, *İnsaniyet*, *Mürüvvet*, *Hanımlara Mahsus Gazete*, Kırım’da basılan *Âlem-i Nisvan* gibi dergi ve gazeteler çıkarılmıştır. II. Meşrutiyet’in ilanından sonra ise kadın dergi ve gazetelerinde daha ciddi bir artış olmuştur. Kadınlar bir yandan sivil toplum örgütleri kurarken bir yandan da gazete ve dergiler çıkartarak hak, hürriyet taleplerini dile getirmişlerdir. “Bu dönemde kurulan kadın dernekleri, çıkartılan süreli yayınlar ve düzenlenen konferanslar aracılığı ile sorunlarını, beklentilerini dile getirme fırsatı bulan Osmanlı kadını için özellikle basın önemli bir araç haline gelmiştir” (Çakır, 1996: 22). Tüm bu yayınların ortak noktasıysa aynı amaç doğrultusunda ortaya çıkmış olmalarıdır. Bu amaç ise “farklı misyonlarla ya da ideolojik saiklerle olsa da kadınlara rehber olmak onları bilinçlendirmek ve ideal bir kadın tasavvuru oluşturmaktır” (Kanter, 2020: 190). Bu dönemde kadınlar tarafından çıkarılan *Şükûfezâr* dergisi de hem ilk dergi olması hem de içeriği bakımından önem arz etmektedir.

İlk sayısı 1303 (1886) yılında çıkan *Şükûfezâr* dergisi, sahibi ve tüm yazarları kadın olan ilk kadın dergisidir. Derginin imtiyaz sahibi Ârife, diğer yazarları ise Fatma Nevber ve Münire’dir. Dergi beş sayı çıkmış bu beş sayıda da bu isimlerin farklı türlerdeki eserleri yayınlanmıştır. Bunlarla birlikte okuyucu mektuplarına da yer verilmiş, dördüncü sayıda Fatma Nigar’ın bir şiiri de yayınlanmıştır. Ağırlıklı olarak imtiyaz sahibi Ârife’nin mensur ve manzum eserlerine yer verilmiştir. Ârife’nin derginin ilk sayısında yayınlanan “Mukaddime” başlıklı yazısı hem derginin çıkış amacı hem de kadın sorununa dair derginin yaklaşımı açısından dikkat çekicidir.

Ârife, “Mukaddime” yazısında kadınlara seslenerek, çalışmayı, ilmi, terakkiyi, gayreti ön plana çıkarır. Kadınların da en az erkekler kadar insanlığa, insanlığın gelişimine hizmet edebileceğini, namus çerçevesinde kadınların da toplumsal yaşam içerisinde erkekler kadar önemli işler yapabileceğini vurgular. Bu hususta özellikle de ilim ve maarifi ön plana çıkaran Ârife, kadınların ilimle, edebiyatla, eğitimle kendilerini geliştirebileceklerini, topluma faydalı olabileceklerini savunur. Bilime dayalı hizmeti, diğer hizmetlerden üstün tutar. Bu hususta

kadınlara öğüt verir ve onları bu yönde çalışmalara teşvik eder. Eğitimi ilerlemenin, gelişmenin temeli olarak gören yazar, kadınların da eğitimle birlikte erkekler kadar faydalı olacağını, kendilerinin de bunu ispatlamaya çalışacaklarını belirtir.

Kadınların saçı uzun aklı kısa denilerek erkekler tarafından küçük görülmesinin altını çizen Ârife, “erkeklığı kadınlığa, kadınlığı erkeklığe tercih etmeyerek” ilim, eğitim, edebiyat yolunda ilerleyeceklerini, bu çalışmalarını kadınların da neler yapabileceklerini göstermek amacıyla yola çıktıklarını vurgular. Burada özellikle kadınlara sesleniş söz konusudur. Nitekim dergideki diğer yazılarda da kadınları ilme, eğitime teşvik çabası, onları bir nevi uyandırma, harekete geçirme endişesi söz konusudur. Kadın erkek arasında herhangi bir üstünlüğü savunmadan, kadınları çalışmaya, insanlığa hizmet etmeye yönlendirirler.

Dergideki hem “Mukaddime” yazısında hem de diğer yazılarda kadın-erkek konusunda feminist yaklaşımı örnekleyecek ifadeler yer verilir. Bu ifadelerde herhangi bir tarafın diğerine üstün olmadığı, kadınların da erkekler kadar zeki, çalışkan olabilecekleri ifade edilir. Genel olarak ilk kadın gazetesi *Muhadderat*’ın “Şurasını iyi bilmek gerekir ki ne erkekler kadınlara hizmetkâr ne de kadınlar erkeklere cariye olmak için yaratılmıştır” (Altındal, 1994: 182) görüşü çerçevesinde kalınmış olsa da kadının aciz olmadığı, erkeklerden bir üstünlüğünün ya da eksikliğinin olmadığı vurgulanmıştır. Şükûfezâr yazarları, muhafazakâr dünya görüşü çerçevesinde kadının daha çok neler yapabileceğine odaklanmışlardır.

Şükûfezâr bir edebiyat dergisi olarak çıkmaz ancak dergide çok sayıda edebi eser de yayınlanmıştır. Gazel, kıt’a gibi klasik türlerin yanında modern şiir denemelerine de yer verilmiştir. Şiirlerde ilim, eğitim gibi konulara değinilmiş, şiirlere başlık verilmiş, dini, tasavvufi motiflerle birlikte tabiat sevgisi, çalışkanlık, gibi izlekler ön plana çıkarılmıştır. Dergide sadece dergi yazarlarının değil, özellikle Dar’ü-l Muallimat öğrencilerinden gelen eserler de yayınlanmıştır. A mahlasını ve F mahlasını kullanan iki genç kadının da şiirleri yayınlanmış, şiirler hakkında kısa da olsa değerlendirmeler yapılmıştır. Edebiyat bağlamında derginin üçüncü sayısında Münire tarafından yazılan “Ediba Bolluğu” başlıklı eleştirel yazısı da önemlidir. Yazar bu yazısında edebîliği, edibîliği ele alırken bir edibin ne gibi meziyetlere sahip olması gerektiğinin altını çizer. Yazar, edibin öncelikle ana dilini, daha sonra Arapça ve Farsçayı bilmesini ve bunlarla birlikte diğer ilmi bilgilere sahip olması gerektiğini vurgular.

Dergideki tüm eserleri dikkate aldığımızda yazarların, Tanzimat döneminin önde gelen yazarları gibi toplumu aydınlatma, yönlendirme, bilgi verme, aklı, bilimi, eğitimi teşvik etme çabası içinde olduklarını söyleyebiliriz. Özellikle de kadın okuyuculara seslenen, onlarda bir davranış değişikliğini amaçlayan *Şükûfezâr* yazarları, kadınlara rehber olma görevini üstlenmiş gibidirler. Derginin üçüncü sayısında yer alan Fatma Nevber imzalı “Eldiven Üzerine Yüzük Takmak Ne Oluyor? Bu Da Mı Moda?” başlıklı yazının içeriği, derginin üstlendiği görev çerçevesinde önem arz eder. Bu yazıda Fatma Nevber, kadınlar arasında moda haline gelen eldiven üzerine yüzük takma alışkanlığını eleştirir. Sadece eleştirmekle de kalmaz, bir kadının nasıl şık görüneceği hakkında bilgiler, tavsiyeler verir. Bununla da kalmayarak bu yazıdaki fikirleri eleştiren bir okuyucu mektubunu yayınlamakla eleştirilerinin dozunu artırır, hatta okuyucuyu aşağılayıcı ifadeler dahi kullanır. Bu örnek, dergi yazarlarının hangi amaçla yazdıkları ve matbuat dünyasına girdiklerini daha net açıklar niteliktedir. Elbette ki tek amacın bu olduğu söylenemez ancak ders verme, eğitime, yönlendirme çabalarının itici güç olduğu muhakkaktır. Tüm bunlarla birlikte gerek Osmanlı dönemi dergiciliği gerek kadın kimliğinin basın-yayın dünyasındaki yeri gerekse de kadın edebiyatı geleneğinin ilk ürünlerini barındırması sebebiyle

Şükûfezâr dergisi önemli bir kaynak olarak tarihsel süreçte yerini almıştır. Dolayısıyla da günümüz Türkçesine aktarılması gerekli görülmüştür.

Şükûfezâr Dergisi Tam Çevirisi (1.Sayı)

Mukaddime

(Leyse lil-insâni illâ mâ se'â)

[s.1]

Şâhrâh-ı saâdet-nümâsına hatve endâz sebât olanlar lezâiz-i insânîyeden hisse arayan her demandân zemandır.

Az bir mülâhaza ile anlaşılır ki bir insan kuvve-i akliyesini isti'mâle muktedir olduğu bir zamandan bed'an tasgirât-ı mevtine kadar sa'y u ikdâme mahkûmdur.

[s.2]

Bu öyle bir hakikattir ki bunun aksini isbât edecek - insan nâm-ı maâli-i ittisamı altında yaşayan - bir mahlûk hayale gelemez. Tarih, şuûnâtını zabt edebilmeye müvafık olduğu zaman-ı kadim ile şimdiki zamanı - sathî bir nazar ile - mukayese edecek olursak aradaki farkı o kadar büyük görürüz ki bu bâbda tefsilâta girişmeyi zevâidden addederiz. Bu kadar keşfiyât bu kadar terakkiyât hangi sâyede vücud bulmuş? Sa'y u ikdam sayesinde değil mi? O halde mütemâdiyen çalışmak o nisbette ilerlemek şâyân-ı iftihar bir şey değil mi?

[s.3]

Terakkiyât-ı beşerîyeye - beşer olduğu hasebiyle - hizmet etmek hususunda kadın ile erkeğin hiç bir farkı olmadığı cihetle belâ-istisna bir azm-i cedi ile müttehiden ve mütesâviyen sa'y u gayret etmeliyiz. İnsan sa'y u ikdâm ile meşhur-ı enâm olur. Meşhur-ı enâm olmaklığı bir tarafa bırakalım da şuna ihâle-i nigah râğbet edelim: Dünyada saâdet-i hakikiye neden ibaret ise sa'y u gayret onu diriğ etmez. Sahibine takdim eder. Tarih altın mürekkeple nâmına ve semerât-ı akliyesine ta'zim eyler. Ahlâf-ı güzün onu unutmaz. Perde-i nâmus dâhilindeki mesainin kâffesi memduhdur. Bu hususta candan azir olan nâmus ferâmuş edilmemelidir. İstidad-ı beşer derecât-ı muhtelifede [s.4] bulunduğu cihetle mesai dahi mütefâvitdir. Buna nazaran fevâidesi yekdiğere nisbeten tahlif edeceği tabîdir. Mesela: bir doktor, bir edib-i hakîm saâdet haline, heyet-i içtimâiyeye hizmet ettiği gibi bir marangoz bir dikişçi kadın da saâdet haline heyet-i içtimâiyeye arz-ı hizmet etmekten hâli kalmıyor. Cümlesinin sa'y-ı memduhu bu cihetle meşkûrdur. Fakat bir marangoz ile dikişçi kadının cemiyet-i beşerîyeye edeceği hizmet tabi bir doktorun veyahut bir edib-i hakîmin hizmetinden dûn bir derecede kalacağı cihetle şikk-ı evvel ashâbı daha mümtaz bir mevkiye bulunur. Bundan anlaşılır ki sa'yın en eşrefi en makbulü tahsil-i ilm u maârif münhasır olan sa'ydır.

[s.5]

Zira dünyada göze çarpan en güzel şeyler, muhayyerü'l- ukûl haller, hep ilm ü hüner ustasıyla husule gelmiştir. Maârif terakkiyâtın mâderidir. Maârif olmayınca terakki olmaz. Terakki olmayınca beşerîyetin şân u şerefi görülmez. Bunca ihtiraât- ı zekânın ilm ü dâniş ile kucaklaşmasından ileri gelmiştir ki mahsülâtını tarif-i malum i'lâm -ı dinden başka bir şey değildir. Misal: ne kadar çapen-dest olursa olsun bir kadın bir entariyi ihtimâm-kârâne olmak şartıyla ancak bir günde dikebilir. Fakat ilm ü irfânın tevliid ettiği bir makine bu müddeti dört beş

ve belki altı derece azaltmış ve beli bugün bi-çare kadına idare -i süzeniz [s.6] himmetini göstermekten başka ve zâif sâiresini ikmal için birçok da müddet kazandırmıştır. İşte bu kadar tefsilâtan suret-i vazihade anlaşılır ki bir insan şu cihânda çeşm-i hakikatini açar açmaz sa'y u ilme şitâb etmelidir. Artık baş ağrıtmayalım. Mukaddimemiz bu tefsilâtan anlaşılmalıdır. Bize “saçı uzun aklı kısa” diye erkeklerin hande -i istihzâsına hedef olmuş bir taifeyiz. Bunun aksini isbat etmeğe çalışacağız. Erkekliği kadınlığa kadınlığı erkekliğe tercih etmeyerek şâhrâh-ı sa'y u ilmde mümkün olduğu kadar pay- endâz-ı sebât olacağız.

[s.7]

Yazacağımız şeye haklı haksız itiraz varid olacakmış fakat bizim vazifemizde bile olmayacaktır. Haklı olan itirazı risâlemize maal-memnuniye derc edeceğimizden şâyân -ı tahsin görülür, fakat haksız vukû bulacak itiraza elimizden geldiği kadar mukabele etmek daire -i hürriyetimiz dâhilindedir. Hiç esef etmeyiz.

Risâlemize bu nâmı veren Abdülkerim Sabit'tir. Bu cihetle kendisine teşekkür etmeye mecburuz. Fakat bundan ziyâde mecbur-ı teşekkür olduğumuz zât celil'ü-l sıfat maârif nezaret celilesine şeref- endaz-ı ikbal olan dahi-i hünervar devletlü Münif Paşa maârif -perver hazretleridir ki risâlemizin münderacâtını [s.8] şâyân-ı tahsin gördükleri cihetle zât-ı âliyelerine ilelebet minnettar olacağız. Şimdiki halde on altı sahife olarak çıkan risâlemiz rağbet-i umumiyeye mazhar olduğu takdirde otuz iki sahife olarak arz-ı didâr-ı terakki edebileceğini va'd edebiliriz. Tahminimiz hilafetinde şu on altı sahifenin risâle-i ilm-i terakkide yaşayamayacak olursa istidâdımıza teessüf etmekten başka bir şey yapayacağımızı arz ile beraber risâlemizi o istidâda kurban edeceğimizi bela perva ilan eyleriz.

[s.9]

Hemen cenab-ı hak bu hakir risâlemizi padişahımız efendimiz hazretlerinin vücud-ı behdud hümayunları gibi zevalden mesun eylesin. Bizde gayret devam edecektir.

Ârife

[s.10]

Seher

Ziyâ-yı hafifiyle hâbgâhımı oldukça tenvir eden kandilin dakika-ı mematını ilan eden çıtırtısı beni hâb-ı gafletten ikâz etti. O dem gözüme çarpan saatin müdevver levhası dokuzu iş'ar ediyordu. Seherin hafif ve fakat pek ruhani ve latif olan aydınlığı bir şeb-i deycur ile bir subh-ı pür -serverin hududunu tefrika vesatet eyliyordu. Hayret! İnsan ne kadar gaflet-perestdir. Pister-i gaflette daha beş on dakika yuvarlanmak kabilinden olan keyfini itmâm için seherin nazır-rüba, ruh-efza bedayını temâşâdan vazgeçirir. İşte ben de beş on dakikamı beyhude yere feda ettikten sonra yatağımdan kalktım. Bir his sefa-ı pürsitane ile hâbgâhımın hemen penceresini açtım. Müddetini hemen ikmâl etmek üzere bulunan gece, bir sabah-ı münevvere veda' resmini ifa için zelamet-i gayr-ı sabitesini dahi arkasından süratle çekip sürüklüyordu.

[s.11]

Ortalıkta fevkalâde sükün u hâmuş son derecede bir sefâ-ı ruhani ferman-ferma oluyordu. Kâinatta zi-i ruh bir mahlûk olduğunu anlattırarak bir hal ve hareket yok idi. Yeşil dağları, latif vadileri örten pus yavaş yavaş geçiyordu. Hafif hafif esmeye başlanan bad-ı fer hadrâ henüz uykudan uyanmamış bir kızın sersemliğini def eyliyordu. Biraz sonra şehper- güşâ-ı şevk olan

zarif kuşların avaze-i şevk-engizini ve ba-husus hatibâ-ı aşk olan bülbüllerin sâmia nevazende nağmatı pencereimin önünde vakı şükûfezârı bir ahenghaneye döndürmüştü. Ruhum o kadar neşvelendi ki kendimi lahutî bir mevkide zannetmeye fikrim o kadar teâli ettiki âsuman ile hem-meretebe addeylemeye mecbur oldum. Hakdanın bu manzara-ı vicdan-firibânesini temâşâ ile âlem-i isti'râka kapılmamak muhal idi. Halk-ı kâinatın temâşâ-giran-ı bedayiye arz eylediği bu levha-ı celaliyane ulviyet, kudret, azmet-i rabbaniyesine bir bürhân-ı celil idi.

Bir künc-i hayret olan başımı iki ellerimin arasına [s.12] sokuşturdum. Allah'ımı takdis eden kalbimi telviz edecek tefekkürâne daldım. Gâh ufuk-ârâ olan cibâl-i müteselsile-i latifeye gayret eder gâh üç metre merbunde olan odamın içine doğru tahayyül-i nazar -ı hayret eyler idim. O sırada idi ki gözüm birdenbire fark olunacak derecede bir nevrek intişârını his eyledi. Meğer güneş doğuyormuş.! Bir âlemi hasretde bir afâk-ı mahbube-i cihân diğer bir âlemde arz-ı didâr eyliyormuş. Afâk serâser nûrlara büründü. Şevâhık-ı cibâl-i nişangâh şuâât-ı zerrin oldu. Bu manazara-ı şairâne dakikada bir tahvil eyliyordu. Âfitâb-ı âlem-âra semâ-peyâ oldukça ziyâsını o nisbette ihdâ ediyordu. İnsan bu tulû-ı âşikâneyi velhâne seyreder, fakat hissiyâtını tasvir edecek tabirât bulamazdı. Taze çiçeklerin, yaprakların, çimenlerin, üzerine seherin saçtığı parlak parlak şebnem daneleri – ki bir tabiat perest indinde lâleden daha kıymetdardır- şuâât-ı hürşide karşı arz-ı lemeât-ı letâfet ederdi ki, yere düşen bu elmas pârelerin hakdâne layık olmadıklarını tasdik eden güneş ([s.]13) ruhâni seherin bu ulvi danelerini feyz-i teşiriyle asmâne kaldırırđı. Hülâsa insan böyle lahvete menâzırın temâşâsına bir türlü doyamazdı. Kudret ve azimetü'l- sahiye secdeber oldum. Fikrim hayretten hayrete düştü. Dehânımdan bela ihtiyar şu sözler döküldü.

Kalkın ey gafiller! Artık elverir hâb-ı huzur
Göz açın! Göz gezdirin! Şimdi cihân-dar-ı server
Vahdet-i hâl-i seherden lezzet alsın kalbimiz
Dem bu demdir hicr-i hissiyâta dolsun kalbimiz
Geçmeden şu anı seyret eyle kesb-i zevk-i dil
Başka bir âlem şu zevk ü hiddete kâfil değil
Ortalık sâkit, şemâtet yok, ne ruhâni zaman!
Feyz-i sâri-i seherden behre-bâb olmakta cân
Doldurur vicdanı ulvi zevk-i hissiyat ile
Vakit istiğrakdır zevk ile ilhâmât ile
Kesrette bulmaz, ruh ve hiddet âşına
Âşık hâl-i seherdir istemez diğer sefa
[s.14] Zevkine mâni bulunmaz aç hemen vicdanını
Âlemi seyret, düşün Allah'ımı, cânânını
Sen hemen efkâre dol, vicdanını mesûd eder
Zevk-bahşâdır, gam u eleme yol vermez seher
Âlem-i aşkın şehiri andelibi dinleyin!
Minberi şâh-ı dıraht olmuş hatibi dinleyin!
Bak bu mihrak nâmeler tahrik-i sevda eyliyor!
Mürde-i gaflet olan vicdânını ihyâ eyliyor!
Bir küçük kuş bak ne hissiyâte olmuş tercüman!
Olmuyor hâmuş bir dem hiss-i âli bi-kemân!
eşcâre kol atmış der-âguş eylemiş
Sarmaşık sarmış, şecer bu sevbi derdveş eylemiş

[s.15] Kûh u sahralar yeşil dönmüş riyâz-ı cennete
 Âb u tâbî neşve-bahşâdır nigâh-ı ibrete
 Parlıyor yapraklar üstünde hedâyâ-yı seher
 Zinet-efzâ-ı çimen olmuş o parlak jaleler
 Kuşların aheng-i şavkı neme-i can perveri
 Cuybârın bi-tevakkuf cünbiş-i hüzn-âveri
 Fikrini aramayı teşviş ve ihlâl eylemez
 Bir semâvi nağmedir manâsız eşgâl eylemez
 Ârife

Gazel

[s.16] Takib eder hemîşe hicrân dem-i visâli
 Her sabah inşirâhın var bir şeb-i melâli
 Eski zaman vuslat bilmem eder mi avdet
 Heyhât geçti hayat! Gelmez o hoş leyâli
 Dinim kadar mukaddes canım kadar muazzez
 Olmuş benim yanımda cânânımın kemâli
 Vicdanıma gelen şey, sevdami yıldırır mı
 Beynim ulûv içinde aramaya yok mecali
 Vuslat hattıma erdi, sevdama yok mu pâyân
 Eksik değil gözümde yârın hazin hayâli
 Rüyama girdin ey yâr bidâr olunca eyvah!
 Ağlattın ah sad ah! Bu âşık cemâli
 Tasvirini dü çeşmim süzdükçe âşikâne
 Kirpiklerimde titrer kalbin sirişk-i âli
 Münire

Teşvik

Kesb-şân etmek için ekdâm-ı tam ister vatan
 Ey nihâlân-ı vatan meczu-ı gaflet olmayın
 İlm ile mesûd olur âdem cehaletle değil
 Sa'y edin mahrum-ı ikbal u saâdet olmayın
 Sinenizde cevher -i gayret hemîşe parlâsın
 Bir terakki gösterin meclub-ı zillet olmayın
 Geçmesin bi-sûd Allah aşkına devr-i şebâb
 Ömri tahkir etmeyin âğyâr-ı gayret olmayın
 Parlatın mesbâh-ı isti'dâdı fecr etsin vatan
 İlme tekrim eyleyin ma'lub-ı minnet olmayın
 Fatma Nevber

(2.SAYI)

[s.17]

Arz-ı Şükrân

Risâlemizin birinci cüzi neşr olunur olunmaz, istihkâkımız olmadığı halde mücerred bir teşvik-i âli olmak üzere bazı terakki perverân zaman tarafından maa'l-iftihâr almış olduğumuz on beş adedi mütecâviz tebriknâmeler bizi hakikaten son derecede bahtiyâr eylemiştir.

Cümlesine ihtiramkârane arz-ı şükrân eyleriz. Ancak risâlemizin hacmi, indimizde makdis olan o tebriknâmelerin kafisini derce müsa'id olmadığından afv talep eder ve numune olmak üzere en kısalarından yalnız üç kıtâsını derc ile tezyin-i Şükûfezâr ve tezyin-i iftihâr eyleriz.

Heyet-i muharrire nâmına
Ârife

[s.18]

Şükûfezâr Heyet-i Muharriresine

Hemşireler!

Şükûfezâr gibi lâtif bir risâleyi neşre muvafık olduğunuzdan dolayı benât-ı vatan size teşekkür etmeye borçludur. Haddim olmayarak risâlenizi o kadar dil-nişin o kadar mükemmel buluyorum ki bir dakika için elimden ayırmaya gönlüm razı olmuyor. Mukaddimeyi hakikaten ârifâne yazmışsınız. Sa'y u ilmi ve fevâidini pek güzel tarif etmişsiniz. Mukayesenizde pek adilâne surette olmuş. Hülâsa risâleniz bizim gibi âcizeleri müstefid edecek bir halde. Sizde şâyân-ı itibâr bir mevkiye. Hemşireler! Buyurduğunuz gibi çalışalım. Çalışalım ki mesûdiyeti kesb eyleyelim. Şimdiki halde başlıca temennimiz risâlenin devamıdır. Bunu temin edecek şey sizin gibi muktedir muharrirelerin sebât u gayreti, umûmun hâhiş ve rağbeti olacaktır. İnşallah bunların cümlesi hasıl ([s.]19) ve benât-ı vatanda arzu eylediği saâdete nail olur. Bâkı arz-ı muhabbetdir. Fi 12 Kanun-i sâni sene 1301

Şükûfezâr-ı maârife düşkün bir kız.

Şükûfezâr

Bu iltifâtnâmenize Şükûfezâr arz-ı güldeste-i şükrân eyler. Sizin gibi müstaid, müşvik edibelerin teveccühüne mazhar oldukça bizde gayret elbette tezâyüd eder. Ancak risâlemiz henüz matlub bir derecede olmadığı cihetle umûmun teveccühünü kazanabilmekte şüpheliyiz. Bu muvaffakiyet hâsıl olursa risâlenin devamı umur-ı tabiiyedir. Teveccühünüze şu ebyât ile de tekrar arz-ı teşekkürat eyleriz:

Ey bent-i müşvik hakikat
Olsun sana sad hezar tahsin
Teşvik ise de sözün nasihat
Eyler bu Şükûfezârı tezyin
Daim yaşasun hakikat ehli
Kurban edelim ulûme cehli

[s.20]

Heyet-i muharrire nâmına
Ârife

“Şükûfezâr” Risâle-i Latifesi Heyet-i Edibesine

Ey şâyân-ı tebrik muharrireler!

“Şükûfezâr”ın meydan-ı matbûâtı tenvir edeceği beşareti bir ay evvel kulağıma çalınmıştı. O günden beri kemâl-i intizârda idim. Dakikalarım hep sizi tebrik ve takdir etmekle merr etti. Tebrigâtımı size arz etmek isterdim. Ne çare ki şeref-i maârifenizle müşerref olamayan şu bi-çare kız ârâmgâhınızı bile öğrenmeye muvafık olamadı.

Her ne hâl ise bir aydan beri muntazır-ı inkışâfı olduğum “Şükûfezâr” bugünkü günde neşr-i buy-ı mesâr eyledi. Aldım. Okudum. Yalnız okumakla örselenen meziyetini takdir edemeyeceğimi bildiğim cihetle âdetâ ezberledim. İktidârınıza hayran oldum. “Mukaddime” nizi kendime rehber ittihaz eyledim.

[s.21]

“Seher”iniz hissiyatımı uyandırdı. “Gazel” inizle leşvedâr oldum. “Teşvik” inizle âmil olacağım. Yaşayın hemşirelerim yaşayın! Size peyrev olacakları bahtiyârlık istikbâl eder. Ben benât-ı Havvanın en acizesiyim. Çalıştım. Fakat mahsulat-ı fikriyemi pazar-ı intişâra koymaya cesaret edemedim. Sizin sayenizde arz edeceğim. Bundan sonra muteber risâlenizi işgâl etmek üzere göndereceğim bazı değersiz âsârı tenzile tahsis buyurmanızı istirhâm ederim. Son dereceye varan muhabbeti ve bundan böyle bir kat daha çalışacağımı arz eylerim efendim.

18 Kanun-i Sani sene 301

Dar’ül muâllimâttan

F...

Şükûfezâr

Tebriknâmenize arz-ı kemâl teşekkür eyleriz. “Şükûfezâr” cevelangâh asar-ı edibeleri olduğundan ve olacağından dolayı ne kadar iftihar etse şâyândır. Hayrân-ı iktidârınız olduğumuz cihetle tenzezzülen ihda buyurulacak âsâre kelimâ karıştırmak haddimizin hâricindedir. Çalışalım hemşirelerim çalışalım.

[s.22]

Bahtiyârı bahş eder gayret çalışkan kızlara
Dâima gayret, verir şöhret çalışkan kızlara
Guşuş ve ikdam ile şenlendirin cemiyeti
Fazlınızla parlatın âfâk-ı insanıyeti

Heyet-i muharrire nâmına

Ârife

“Şükûfezâr” Risâlesi Sâhibe-i İmtiyazı Ârife Hanıma Tebriknâme

Bahtiyâr hemşirem!

“Şükûfezâr” ınızın zinet-bahş mevki intişâr olduğunu evrak-ı hevâdis mütâlâasından istibşâr eylediğim dakikada zât-ı ârifânelerini safvet kalb ile tebrik eyledim.

Hele risâlenizi alıp da mütâlâğa etmeye başladığım zaman tebrigâtımın ne derecelere vardığını artık siz tahmin buyurunuz. Hemşirem! Size aid hissiyât-ı muhabbetkâranem o kadar galyâne geldi ki risâleyi hatmetmeden tebrigâtımı mevki-i faale arz [s.23] etmeye mecbur oldum. Hemen kalemi elime aldım. Pak bir vicdandan suret-i ciddiyede olarak südür eden kelimât ile bu

varakpâreyi karaladım. Tekrar ederim ki tebrikim samimidir. Benim gibi bir âcizenin muhabbeti kabule tenezzül buyurun.

“Şükûfezâr” bezasız bir kalemin âsârını neşre tenezzül ederse -mukadder hâmenizin tashihinden geçmek şartıyla- ara sıra bazı şeyler takdim edebileceğimi vaad eylerim. Bâki “Şükûfezâr” ın hezân-ı zavallıdan mesûn olması duasıdır. Aziz hemşirem. 19 Kanun-i sani sene 1301

Habibeniz Fatma Nigâr

Şükûfezâr

Nigâristan edib iltifatına şâyân olan bu iltifatnâmede nigârat-ı Nigâr pek parlak surette âşikâr oluyor. Sizin gibi müsteid-i terakki edibeleri zaman hazır yetiştirdiğinden dolayı iftihâra şâyândır. İhdâ-ı âsare tenezzül buyrulacağı vaad ediliyor. [s.24] Zât-ı âliyeleri gibi terakki perestan olan bir edibeye Şükûfezâr her bar arz-ı iftihâr eder. Tashih hususuna gelince buna hacet etmeyeceğini tebriknâmeniz ilân ediyor. Hakkımızda olan teveccühât-ı âlicenabanelerine karşı bizim vazifemiz aşağıdaki ebyât ile arz-ı şükrandır.

Sâfiyet kalb ile bu hevâhir
Tebrikinize teşekkür eyler
Teşvikinize olunca mazhar
Elbet çalışır Münire Nevber
Teşvik ettiniz hemen bizi siz
Sevdâ-keş sa'y u geyretiz biz
Ârife

Bora

1

[s.25] Setr etdi semâyı ebr-i zulmet
Târ oldu cihân güneş kapandı
Dillerde uyandı hiss-i kasvet
Dünyayı gönül mezar sandı

2

Tûfân gibi geldi cuşe-i bârân
Seylâbeler oldu yerde peydâ
Barih-i şedid lerze bahşâ
Eşyayı ederdi yerle yeksân

3

Görürlerdi sehâbdan savâik
Dehşet saçılıyordu haktan
Yekdiğeri veli eden bevârik
İlkâ-ı hiras ederdi câna

4

İnsanda kalır mı akl u idrâk?
Gûş et sademât-ı ra'd u berki

Doldurdu cihât-ı garb u şarkı
Yârab! İnecek mi hâke eflâk?

5

[s.26] Yalçın kayalar önünde emvâc
Patlardı reşâşa rîz olurdu
Pür u lüle sath-ı bahr muvac
Üstündekini kazâ bulurdu

6

Dağlar gibi dalgalar salardı
Keştiyi sıkardı zâlimâne
Gâhi çıkarırdı asumâne
Keşti gâhi ka'rine dalardı

7

Sahil pek uzak necât heyhat!
Kastetmede yıldırım, kasırğa
Etrafını kaplamıştır âfat
Kurtulamayacak yazık kadırğa

8

Çok geçmedi yıldırım kesildi
Dehşetli sedâlar ebkem oldu
Âlem yine eski âlem oldu
Güya ki geçen belâ değildi

9

[s.27] Yağmur ile rüzgâr dindi
Mahvoldu bulut, semâ açıldı
Deryâ dahi sâkat oldu sindi
Mehrin yine pertevi açıldı

10

Olmuştu demincek âsumân şıkk
Olmuştu cihâna dehşet âmiz
Kudreti akla sığmayan hak
Şimdi bu ne cilve-i hired-sûz

Ârife

Kıt'a

Kıblegâh-ı âlem olsa suretin ey hod-pesend
Hüsn-i sîret olunca sûretin yok kıymeti
Dembedem eyler tahvil suret-i eşyaya bak
Hüsn-i sîretdirki ibkâ eyler insâniyeti

Ârife

[s.28]

Zevkli Bir Gece

1

Bir yaz gecesi ki nûr-ı mehtap
Döndermişti nihâre leyli
Hayret! Bu şeb-i latif ü nâyâb
Cennet gibi eylemiş tecelli

2

Deryaya uzak değildi hânem
Âheste kenar-ı bahra indim
Gördüm şu zamanda başka âlem
Derdim var iken hemen sevindim

3

Yoksa koca bir fezâ içinde
Vahdet sözünü okur giderdim
Bu vahdet can-fezâ içinde
Allah'ıma sevk-i fikr ederdim

4

Kudret, azimet, celâlet-i hak
Her nazırede revnümâ olurdu
Hayret ile meskenet muhakkak
Bu hâlete cebhe-sâ olurdu

[s.29]

5

Endişesi bir kızın, cihândır
Allah'ına çünkü muhasserdır
Da'ati a'yan değil nihândır
Gönlüm de bununla müftehirdir

6

Her zerre vücud-ı kibriyâya
Eylerdi vücuh ile şehâdet
Bir hande celâle-i hudâya
Yaşımdaki tâbiş ü letâfet

7

Beyhude geçirmedim zamanı
Bu safha-ı kâinata daldım
Efkârı mutâla'aya saldım
Buldum şu cihânda çok mâ'na

8

Gönlüm, gözüm oldu muteli'l- şevk
Yârab bu ne leyl-i neşveperver!
Her manzarası mevlidü'l-zevk
Efgârımı eyliyor münevver

[s.30]

9

İnsan usandırda âdetinden
Kırlarda gahi dolaşmak ister
Bu his bana da olunca rehber
Ezvâkını buldu dil gezerken
10

Deryaya ya bir latif nehire
Ettikçe nazar sefâ bulur dil
Tercih olunur umum-ı şehre
Efkârı uyandıran sevâhil
Fatma Nevber

Kıt'â

Aşkından sen niçin bu rütbe eylersin firâr
İnsan insandan kaçır mı söyle ey rûh-ı revân
Maksadın tezyid-i aşk u iştiyâk etmekse, âh
Baştan aştı aşkımız, sen vermedin hâlâ nişân
Fatma Nevber

[s.31]

Gül Ağacı

1

Bak bak şu nihâl-i nevreside
Düşmüş yine tatlı bir ümide
Ümidi ne? Olsun beride
Üstündeki verd-i nevdemide

2

Gülşende şu nev-nihal yansır
Gâyetle nazar-firib ü dilber
Üstündeki gonca taze ü ter
Ezhâr u bahara hande eyler

3

Goncamdaki rengi et temâşâ
Bak râhiyesi ne neşve-bahşâ
Bu ziynet ü nûkhet dil-ârâ
Bir başka çiçekte var mı hâşâ

4

Bir goncayı seyrediş canânda
Bir tâze, güzel, yeşil fidanda
Az zevk ü sefa mıdır cihânda
Âsârını gel de gör cihânda

5

Bir deste çiçek içinde goncam

[s.32]

Olmakta nazar ribâ-ı âlem
Ordan bu meziyet-i müsellemler
Dildâde olur onu eden şem

6

Perverde-i dâye-i seherdir
Tâb u ferî câzibü'l-nazardır
Dilberlere gerçi zîb-i serdir
Kastetmek ânâ fakat hederdir
Münire

Kıt'a

Şân nedir? Zıll hünerdir, bastı sa'y-ı beşer
Sa'yını arz etmeyen bigâne-i ikbâldir
Sâhe-i dünyaya gelmiş bi-hüner bir âdemin
Mevti erhastır hayata, nâmı yok pâ-mâldır
Münire

(3.SAYI)

[s.33]

Şükûfezâr Hayet-i Muherriresine

Hemşireler!

Risâlenizin birinci ve ikinci cüzlerini okudum. Memnun oldum. Cümlelerinizi hâlisâne tebrik eylerim. Fikriniz parlak. Kaleminiz muzur-ı mahir. Bu cihetle âsârınızı tatlı tatlı mütâlağa edenler irfânınıza tahsin-hân oluyorlar. Devam-ı gayretinizi temenni ederiz. “Temâşâ” ser levhasıyla gönderdiğim manzûme uzun olmakla beraber iyide değil. Münâsib görürseniz neşredebilirsiniz. Bâki hulus fi 1 Şubat sene 1301.

A....

Temaşâ

On birinciyi geçince saat
 Âfâka yayıldı hüzn ü humret
 Bin renge boyandı levh-i hâver
 Sabbağ şehiri mihr-i enver
 [s.34] Elvânı nazar-firib âlem
 Ârâyış-i neşve-bahş âdem
 Revzenlere aksedince nevri
 Ateş kesilir cihân zaruri
 Her şey göze nûr içinde manzûr
 Vicdanları eylemez mi mesrur
 Geldi dem-i itrâbı heyhat
 Meyletti gurûba bak şuaât
 Mâtem tutacak cihân onun için
 Zindân olacak zaman onun için
 Hûrşid yavaş yavaş inerdi
 Rehberlik eder şuaâ-ı zerdi
 Etrafını sarmış almış envâr
 Bak bak ne şehenşehâne reftâr
 Pek şaşalı bu tâb u ferle
 En kırmızı pembe reklerle
 Gittikçe tagrib eyliyordu
 Âfâka takrib eyliyordu
 [s.35] Mâhım azametle efke indi
 Seyret ki kızardı ruy-ı zerdi
 Bir başka letâfet aldı âlem
 Hayrân-ı letâfet oldu âdem
 Benzetmek için beşer ne bulsun
 İlm ne desinki vâsıf olsun
 Bir söz geliyor lisâne: hayret

- Bu “hayret” e yok mu bir nihâyet
Cennet mi cihâna gelmiş âyâ
Bu manzara ol kadar dil-ârâ
Mahbub-ı nehâr garip oldu
Gaybubeti hüznü câleb oldu
Hâverde yine o eski hâlât
Kâlî bekâ-ı nevri, heyhat!
Hâverde kalan ziyâ-ı kâzib
Sûratle kaçır olurdu gâib
Boş kaldı şu tâk-ı lâciverdi
Ma’şûkunu pek çabuk kaçırdı
[s.36] Vaktâ ki güneş gurûba vardı
Tedric ile ortalık karardı
Âlem de o dem sükûte daldı
Şehrin de gürültüsü azaldı
Dâmân-ı sipîhr olan tilâlin
Pirâye-i efk olan cibâlin
Fevkinde göründü nevr-i mehtâb
Nâz ettiğini ederdi eşrâb
Handân handân zuhur ederdi
Bin nâz ile neşr nevr ederdi
Yârab bu telvi-i şâirane
Sevda veriyor cihâniyâna
Ruhsâr-ı melek gibi felek saf
Sâfiyet içinde nevr-i şeffaf
Tenvir ediyorsun âsumânı
Aksinle de sath-ı hâkdânı
Ey kalb-i beşer uyan, nigâh et
Çeşmanımı zevke câygâh et
[s.37] Seyr eyle şu âşikâne bedri
Takdir olunur mu söyle kadri
Yıldızlar uçardı âsumânda
Zevki dolaşırdı hândânda
Fevkimde semâ, semâ mükevkeb
Deryâyay semâ, semâya derya
İzhâr-ı kemâl ediyordu güya
Ey hâlık-ı nevr, hayretim çok
Çoktur o kadar ki gayeti yok
Nereden geliyor bu incilâsı
Olmaz bu kadar şeyin ziyâsı
Gâhi kararır şu nevr-i enver
Zulmetli olan leyle benzer
Bir şebde eder gâhi rekâbet
Gündüzlere karşı işte hayret

- [s.38] Hûrşit ile nehir ederse enher
 Mehtâb ile de şebân- ezher
 Bir cuy-ı latif neşve-efzâ
 Dağdan inerek olurdu peydâ
 Cûyun o hazin şarılısından
 Sûkutlu suyun parılısından
 Bin hiss-i sefâ olurdu hâsıl
 Tarifine muktedir değil dil
 Bin türlü çiçekle verdi kudret
 Pirâmen cûybâre ziynet
 Bak bak şu münâzır-ı rebi'ye
 Gayetle değil midir tabi'ye
 Bu manzarayı ede temâşa
 Hiss-i dilini ederdi ifşâ
 Fikri dolaşık sözü perişan
 Sabr eyleyemezdi derde derman
 Yekdiğerini kucaklamış bak
 Sahilde bütün dıraht u evrâk
 Arz etmede çeşme berg ü evrâk
 Irmak üzerinde bir yeşil tâk
- [s.39] Olmaz bu kadar güzel temâşâ
 Efkârı eder bu hâl â'la
 Göstermede iktidâr-ı hâlık
 İnsanlara her zaman havarık
 Olmaz mı bu hâli seyredenler
 Allah'ın önünde secde-âver
 A.....

Şükûfezâr

Tebriğimize teşekkür ederiz. Eseriniz fena değil. Temâşaya şâyândır.

Heyet-i tahrireye

Edibâ Bolluğu ¹

Üç beş seneden beri musaddık niğah-ı mütâlam olan [s.40] evrâk-ı muhtelif-i matbuâda birçok kişilerin (yani bir takım edibânın) nâmlarını görüyorum. Ben edib-i saffet celilesini haiz olabilecek zevâtı pek mehdud zannederim. Ve öyle olmalıdır. Meğer cihân serapa edib kesilmiş. Bu hususta benim gibi bir âcizânenin idâre-i lisâne hayret etmesi küstahlık addolunabilirse de ben hakkın olan zevâtın müsa'delerine iltica ederek birkaç söz söyleyeceğim.

¹ Bu makalenin hâvi olduğu fikir, suret-i vazıha ve Yazılmış ise de cümlesini risâlemizin hacmi müsait olmadığından ve mabadlı neşri olunmuş olsa bir şeye yaramayacağından ihtisârı ihtiyar edilmiştir.

Benim bildiğime göre (ihtimalki bildiğim yanlış olabilir) edibe-i saffet-i âliyesini ihzâr eden zât bir hayli derecede lisân-ı maderzâdını mükemmel surette bilmelidir. Bunu bilmek için Arabiyi, fetâhat ve belâgati musaddık bir Arap kadar bilmeli ve Farsiye dahi, mezâyâ-ı dakikasını fark ve temyiz edebilecek derecede âşina olmalıdır.

İkinci derecede birkaç fende - tefrid edecek surette – yed dolusu olmasa bile hiç olmazsa mukâddimatı layıkıyla görmelidir. [s.41] O derecede âsar-ı kesire-i muhtelifeyi mütâlâ ve bununla tevsi-i efkâr ve ma'lumat ederek umuma nâfi ve neşve-bahşa âsar neşr edebilmelidir.

Bir âdem bu üç meziyet ile âleme karşı kendisini edib gösterebilir. Âlem mâhiyeti takdir eder. Fakat daha doğrusu bu üç meziyetlede o âdem kendisini hakkıyla edib sanmamalıdır. Çünkü daha birçok vazifeler vardır ki ona hâiz olmadan o edibliğini – ceda-ı edib olanlar- bir derece aşağı görürler. Hakkıyla edibliği itmâm edecek olan ve zaifi şimdilik arz etmeye lüzum göremiyorum. Zirâ enzâr-ı umumeye arz etmek istediğim şey oralara kadar varacak bir mesele olmayıp âdetâ pek ehemmiyetsiz ve pek aşağı mertebede bir meseledir.

On beş on altı yaşından yirmi beş otuz yaşa kadar şu dört beş sene zarfında mübarek nâmlarını işittiğimiz irili ufaklı edibâ lâyuad u lâyuhsadır.

Bu bi-çareler bir satır Arabiyi iki satır Farisiyi anlamak değil, doğru okumak iktidarına hâiz olmadıkları [s.42] halde âlem-i edebiyatta kendilerini bir edib-i âzim göstermek istiyorlar. Ediblik taslayan bin efendilerin mâhiyetlerini (cim kararında bir nokta) ta'bir-i malûmu gösterip dururken bunların âleme ders edip göstermeye kalkışmaları gülünecek değil cüdâ ağlanacak bir haldir. Bunlara denile denile müsteid terakki şeban denilebilir. Yoksa bağır hak kendilerine mâl etmek istedikleri edib saffetine müstehak değildirler. Çünkü yukarıda demiş olduğumuz vecihle bi-çarelerin şimdiki halde bir şeyden haberleri yok. Bu bâbda bizim ile umumun arzu-ı hayr-ı hevâhanesi milletimizin gençlerini ediblik taslamaktan ziyâde tahsil-i ulum u maârife sâi görmek ve ilerd kudret-i Edibelerinden istifade etmektir. Başka şey değil. Sermayesiz dükkân açmak âlemin hende-i istihzasını celb edecek bir hâl-i esef iştimâldir. Envâr-ı zekâsı olmayan zulmet-pesend efser-degan cihânı kendi saçmalarına hayran ettiklerini kıyas etmiş olsalar bile bir çiçek demetinin pek çabuk uçan kokusu gibi bunların dahi az müddet zarfında ne çiçek oldukları meydana çıkacağını [s.43] düşünmelidirler. Bu makale ediblerin etvâr-ı tafralar ve şâneleri zamanın müntehat-ı cedidesiyle kabul tevfiik değildir. Bu gibi etvar u âsar müşâhiri herkes başka türlü telakki edeceği cihetle onların tasvir-i vicdan veya tasvir-i hissiyât addettikleri şeyler sırf türrehât kabilinden olduğuna emin olmalıdırlar. Tekrar ederim ki sermayesiz ediblik taslayıp da benim gibi bir âcizananenin bile hedef-i sihâm-ı tahkiri olmaya mazhar olan bazı gençler kıymetli vakitlerini boş yere sarf etmekten tavkı ve ilm ve hünere vâkıf ile tedricen terakki etseler heykel-i ikbâl-i millete hakikaten elhâm-ı revh etmiş olurlar.

Münire

Eldiven Üzerine Yüzük Takmak Ne Oluyor? Bu Da Mı Moda?

Bu ser levhayı görüp de mütâlâa edecek olan hanımların bize güceneceklerini ve ihtimal ki daha ileriye varacaklarını [s.44] pek ala biliyorum. Fakat biz tabi selimeye muvafık olan şeyleri kabul ve aksini reddetmek hususunda serbest olduğumuz cihetle öyle gücenmeye tasarlamaya kulak asmayarak fikrimizi dosdoğru arz-ı beyân etmeye cesaret ederiz. Gelelim şimdi maksada: Herkes maksadımız ne olduğunu bendin ser levhasından anlamıştır. Ancak biz bir şık hanımdan cevap alabilmek ümidiyle eldiven üstüne yüzük takmak ne oluyor? Sualini tekrar ederiz. Vakıa

şık hanımın birçok düşünüp taşındıktan sonra vereceği cevap: “eldiven ele tesir-i hararet verir ve burûdetten muhâfaza için takılır. Bu cihetle biz denli zümreme pira-ı kalem bir edib-i ekrem bile eline takmış olsa tayyib olunmamalıdır. Sözünden ibaret olacağı bu bendin ser levhası yazılmazdan o akla gelmiş ve mukabele olmak üzere daha o zaman şu cevap hazırlanmış idi. Ey şık hanımlar! Kâğıt gibi incecik olan deriden mamul bir eldiven hiçbir vakit bir eli tesir-i burûdetten muhâfaza edemez. Zira bunu bir zaman bizde tecrübe ettik.

[s.45] İkinci cihete gelince o pamuk ellerinizi in’itaf-ı ziyâ-ı hurşidden ve daha doğrusu inzâr-ı ağyardan arzu ettiğiniz halde pek kolay saklayabilirsiniz. İşte bu cevap mülzimâne pek de saftır ve tate olmadığını âlem tasdik eder kıyas ederim. Mamafih eldiven takmayı pek de tercih etmeyiz. Ancak mesele eldiven takmak hususuna ait olmayıp eldiven üzerine yüzük takmak tabiatsızlığına dair olduğundan bir şık hanımdan muhtasaran bu hususa dair bir cevap isteriz. Acaba ne cevap verecek? Bize kalır ve kendisi dahi hicap ne demek olduğunu biraz bilir ise sükût-ı mahcubaneden başka bir şey yapmamalıdır.

Fakat yüzlerine demek gibi olmasın bizim hanımların çoğunda utanmak biraz kıtça olduğundan bu suâl de cevap vermekten çekinmezler. Çekinmezler de ne derler? İşte bunu derler: “Allah Allah sizin ne vazifeniz? Parmağımızdaki yüzüğün tastası size mi düşmüş. Yüzüğünüz varsa siz de takınız. Çok şey! Artık bu kadar kâmillikte hiç görmedik”

[S.46] Bu cevabın ne kadar ruhsuz ve soğuk olduğunu tarife hamiyet göremem. Bundan anlaşılıyor ki hanımlarımız zevk-i selim eshabına nefret-bahş olan bu adeti – mücerred kıymetli yüzüklerini âleme göstermek ve bu cihetle zengin olduklarını anlatırmak için- iltizâm ediyorlar.

Halbuki bu hal bilakis kendilerini “sonradan görme” ve şayet böyle olsalar bile bu nâm ile tavsif ettireceğini hiç hatıra ve hayale getirmiyorlar. Âlem yüzük seyretmek, ötekinin berikinin servetini tahmin etmek delisi olmadığını kendileri de tasdik etmelidirler. Bu merakta bulunanlar varsa sabahtan akşama kadar kuyumcu dükkanlarının önünde dolaşabilirler. Fakat ümit etmem ki bu hareketi baleliltizam tecviz edecek bir âdem bulunsun. Halasa-ı kelam hanım hemşirelerimiz cüdan-ı mazmun olan bu görenekten el çekseler ve bilahire engüş-i itiraza takılmaya kesb-i istihkâk etmeseler daha hayırlı olur zannındayım. İnşallah metin olurlar. Bu makalemin hüsn-i tabiat sahaları olan hanım efendiler tarafından husn-i kabul olacağını görmekle iftihar edeceğim.

Fatma Nevber

[s.] 47

Zevk-i Vicdan

Bak şu nâhidin yüzünde berk ören tâb u fere
Zannedersin ma’kus olmuş ruyı mâh-ı envere
Zevk-i vicdanım gelir baktıkça böyle peykere
Fıtratın icabıdır meyl olur dil dilbere
Şâle saçtı bir melek ru-ı âşıkın çeşmanına
Yâdigar-ı hüsnünü bahş eyledi vicdanına
Kalb bi-ârâmı düşkündür ne yapsın ânına
Fıtratın icabıdır meyl olur dil dilbere
Bir semâvi heyet olmuş levha-ı ruyı nigâr
Cebhesinde ihtizâr etmekte aşk-ı şulebâr
Bir güneştir aşk-ı dilber-i kalbzâr
Fıtratın icabıdır meyl olur dil dilbere

[s.48] Hiç aklımdan çıkar mı peyker-i gülşen-nümâ
İnkışâfın arzu eyler dil sahib vefa
Söyleyin nice midir gönlümdeki ibtila
Fıtratın icabıdır meyl olur dil dilbere
Gördüğüm demde seni ey şûh timsal-i ümid
Cism-i sevda âşyanımda olurlar zışt-i bedid
Amelin hüsn eylesin ol hâlidir dil, pek şedid
Fıtratın icabıdır meyl olur dil dilbere
Ârife

(4.SAYI)

[s.49] **Şükûfezâr-ı edibin sahibi-i imtiyazı hanım efendiye**

Hanım!

Şükûfezâr-ı edibin ne-şüküfte bir gonca-ı ranâsı tavsifine sezâvar olan mecmua-ı nefisenizin ilk nüshasını reside-i dest-i ihtiyar ve manend gül-i zinet-bahş ser itibar oldu. Bir vakitler kadınların lâzime-i şân-ı insaniyet olan mâarifi tahsil etmeleri bir takım zünun-ı batıla ilcasıyla ma'âyibden ve binâenaleyh nezd-i ricâlde kadın denilen mahluk adeta bihaiden ma'dud idi. Asrımızın müddetince kesb ettiği terakki-i tabiata karşı irtikâb olunan bu haksızlığı meydana çıkarmıştır. Edibâmızdan birinin:

Nisvân niçin tutulsun nev-i ricâlden dîn

Hilkatinde var mı noksan veya ziyâde

Beytten istintaç olunan hüküm asla itiraz kabul etmeyecek hakâyık hükmündedir. Eğerce bazı ukala nisvânın ricâlden za'f-ı kalb yani rikkat ve fıkdanı-i kuvvet-i bedeniye gibi bir iki cihetlerle hilkat-i noksan olduklarını zannetmişler ise de [s.50] itikâdımızca elyevm bir çok milletlerde âdet olduğu üzere nisvân bir hâl-i atâlette bulundurulup âaaletin ise kuvve-i bedeniye zaaf iras edeceği kavaid-i fenniye iktizâsından bulunduğu gibi zaaf-ı kalb u rikkat hususuna gelince kadınlara yalnız idare-i emver-i beytiye ve terbiye-i etfal vazifeleri tevdi edilerek harbudarbe alıştırılmamış olduğundan ve bir insan ne ile ülfet ettiriliyor ise onunla tabiatlaşacağından bu zannın asabiyeti teslim olunamaz. Hatta kadınlarında beşerden maida bir şey olmadıklarını ve binâenaleyh diğer bir sınıfın malik olduğu hukuka onların dahi müşterek bulunmaları lazım geleceğini takdir etmiş olan bazı memalik muhitinde kadınların bir iki hizmet ve memuriyet-i ricâlede istihdam olunmakta oldukları mesmû'dur. Demek isterim ki hakikaten nisvân her vechiyle ricâl ile müsâvidir.

İşte siz de bu eserinizi mudda'âmı ispat etmektesiniz. Bu ise zamanımızda ilmumaârifin derece-i kemâle vasıl olmakta olduğunun bir numunesi olmakla en evvel bu terakkinin husulüne sebep hakkı olan veli nimetimiz padişah maârifperver efendimiz hazretlerine lazım gelen duayı ni'met-şinâsane ifâ etmeliyiz. Kabul buyurulduğu halde bazı âsâr takdimine cesaret edeceğimi [s.51] arz eder ve risâlenizin devam-ı intişarını ez can u dil temenni eylerim. Bâkî...

Dârü'-l muallimâtan mezun

Fatma Naime

Şükûfezâr

Dârümuallimat ne feyz-bahşa benat bir gülistândır. Sizin gibi bir edibeyi yetiştirdiğinden dolayı tebrigata cidden şâyândır. Risâlemizi revnak-dar iftihar eden bu tebriknâmeni hissiyât-ı âliyye bir bürhandır bizim için ilelebet neşve-bahşa candır. İhdâ-ı âsâre tenezzül buyurulacağı hakkındaki vaadine fikr-i maârif-perveranelerine bir nişândır. Maalteşekkür neşri Şükûfezâr için şândır.

Heyet-i muharrire nâmına Ârife

Edirne'den**“Şükûfezâr” heyet-i tahriresi nâmına arz-ı nesim tebrik ve tehniye”**

Bahtiyar kardeşlerim!

Bu gülşen-saray-ı irfânda nev-be-nev intişâr ile muattar-sâz [s.52] meşâmm-ı hevâssuavâm olan bu nice revayih-i ezhâr ve fevaic-i anberin şükûfe ve bahar ilm ü maârifet-i mücerred hurşit teveccühat bahrü'l-berekat cenab-ı padişahi sayesinde perver şiyab olmuş nev nihâlan-ı ilmuedebin asra-ı cihân kıymetleri eseridir.

Ez cümle şu günlerde (Şükûfezâr) nâmıyla sahegir vücud olduğu meşhud-ı çeşm iftiharımız olan o güldeste-i riyâz-ı ilm ve irfân benat-ı vatanın en müstaid ddibelerinden Ârife, Fatma Nevber ve Münire hanımların eseridir.

Hakkani hangi yaprağı güşâd olursa esrar-ı bahar-ı hikmetle dolmuş ve hangi bir kıt'asına medd-i nazar edilse şakâyık ve ezhâr-ı maârifetle pür olmuş görülür.

Var olsun! Onun bağban-ı terâvet ünvanları ki evlad-ı vatana güzel güzel meyveler hediye ediyorlar. Güşâde olsun! Onların ümid ve ikballerine âlem-i şabâbe taze taze maârifet çiçekleri yetiştirmektedirler. Ey nev nihâlan edib! Yetişen o bahtiyarları tebrikine onların nail oldukları saâdet siz de mazhar olasınız.

Emin bin Kerimesi Râdiba

[s.53]

Şükûfezâr

Bu iltifatnâmenizi bir yâdigar-ı kıymetdâr olmak üzere muhafaza eyleyeceğiz. Havi olduğu âli âli teveccühlere âli âli teşekkürleri ile mukabele eyleriz.

Heyet-i tahririye

Hemşireler!

Tebriknâme-i aczanemin zeyrine yazdığımız kalamât-ı taltifiye beni haikatten bahtiyar eylemiştir. Safvet-i kalb ile size arz-ı şükrân eylerim. Vaad eylediğim vücuhla bu kere “mülâhazat” ser levhası altında bazı şeyler yazdım. Takdim ediyorum. Kabul buyurulursa bahtiyarlığım tezaid eyler.

Darümuallimattan

F.....

Mülâhazat

İsmet öyle giran-baha bir meziyettir ki cihânın servet-i umumiyesi ona bedel olamaz. [s.54] Bir zât-ı ismet-perver cahil ve bi-hüner olsa bile nâmus perveran-ı ümit ona arz-ı hürmet etmeye mecburdur. Mes'udiyet-i hakikiye nâmusu muhafaza etmededir. Zaruret man'i-i ismet olamaz. Fuhuş öyle bir beladır ki failine ilelebet bir hatıra-ı meş'um yâdigar eder. Fezâil-i beşerîyeye başlıca iki şey hizmet eder: biri tehzib-i ahlak diğeri ilimdir. Hirkâtini vicdan-ı selime tabiyetle icra eden zât pek büyük bir azabdan halâs olmuş olur. Kendini düşünen kadrini düşünmemiş olur.

Darü'l- Muallimattan

F.....

[s.55]

Şükûfezâr

Âferin hemşire! Vaadiniz vecihe ile Şükûfezârı âsar-ı hekimâne gözle tezyin buyurduğunuzdan dolayı size minnettarane teşekkür eyleriz. Mülâhazatınızı rehber-i hareket ichaz edenler mesudiyet-i hakikiye vâsıl olmuş olurlar. Âsarınıza her zaman minnetteriz.

Heyet-i tahririye

Şükûfezâr Heyet-i Tahririyesine

Hanım kardeşlerim!

“Şükûfezâr” nâmındaki risâlenizin üçüncü cüzünü lahz ederek mütâlaa eyledim. Derece-i gayeye varan memnuniyetle beraber teşekküratımı arz eylerim. Risâle-i müzekkiredeki “temâşa” yı hakikaten acizeleri dahi şâyan-ı takdir gördüğümü beyân ederim. “Şükûfezâr” ınızı kemâl-i ta’zim ile kıraat etmekte iken [s.56] şimdiye kadar mutaassıbe bildiğim bir hanım efendi kalbe-i ihzânımı teşrif ettiler. Teşriflerinden memnun değil bilakis mahzun oldum. Yeni baştan “Şükûfezâr” ı okumaya başladım. Eldiven üzerine yüzük takmak modasına gelince bizim hanımda bir tebessüm bu tebessümün nihayetinde bir hande-i istihza görülmesin mi? Ondan sonra ne söylerse beğenirsiniz. Mademki hanımların gücüne gidecekmiş niçin tahrir etmiş. Etmiş de moda lafzını tahrire neden mecbur olmuş. Ortalıkta moda olduktan sonra eldiven üzerine yüzük neden takılmasın. Bir insanın eldiven istimsal etmekten muradı yalnız o nazik ellerini güneş yakmasın için değil, güneşin şiddet-i hararetinden muhafaza ve hem de nâmahremden ihtiraz içindir. Eldiven ancak şeref-i İslamiyeti bir derece daha tezyid etmekte olduğu için eldiven istimaline moda denilmekte büyük cesaret gösterilmiş. Yüzük takmak ise sairlerine göstermek için olmayıp muradımız yüzüğün eldiven altında kalması caiz olmayacağından mecburi takıldığı göstermek hem moda bizde de bulunsun hem de yirmi yirmi beş yahut yüz liraya mübaye olunan yüzüğe cihân nazar etsin içindir. Ârife hanımın âdeti [s.57] her mübaye ettiği eşyayı sandıklar derununda ve yüzüğü dahi eldiven altında mahbus etmek mi imiş? Eyvah! Eyvah, birkaç kere tekrar ettikten sonra şehrimizden ya eldiven ya yüzük, ya moda kalkmadıkça iş sırasına giremez diye söze hitam verdi.

Acizeleri iktidarsızlığımdan dolayı bir cevap vermeye muktedir olamadığımdan mahzun mahzun yüzüne baktım. Hanımefendinin sözlerini dinlemekten usanmış olduğumdan fena halde ma’zub oldum. Benim halime bakarak hanım efendide kalktı gitti. Ben yine sevgili Şükûfezârımı temâşâyâ devam ederek ahlak-ı hamîdenizi ciyâdet-i fikriyenizi fevkalade parlak buldum. Her sabah yatağımdan kalktığım vakit en evvel gözüme görünen Şükûfezârımızdır. Alıp bira göz geçirmediikten sonra elbisemi giymiyorum.

Bu varaka-ı acizanemi *Şükûfezâr* risâle-i matburenizde mütâlaa edersem bahtiyar olacağımdan başka derece-i nihayete size minnettar olacağımı arz eylerim.

Sezaye

[s.58] Şükûfezâr

Hanım efendi! Gönderdiğiniz bu varakayı epeyce bir tahsisten sonra derc eyledik. Fakat efkârı tağyir etmedik. Bunu sizde anlarsınız. Hakkımızda şâyan görülen hüsn-i teveccühâtutebrigatınıza arz-ı teşekkür ettikten sonra biraz söz söylemek mecburiyetinde olduğumuzu hissediyoruz. Gönderdiğiniz varakada bizi cevap vermeye mecbur edecek sekiz nokta bulduk.

1. Bir hanım efendiyi ki “mutaassıbe” nâmıyla yâd ediyorsunuz. Nezdinizde gelip de hande-i istihza ile takva ettiği “madem ki hanımların gücüne gidecekmiş. Niçin tahrir etmiş? Sözüdür.

Cevap

Şükûfezârın üçüncü nüshasında münderiç “eldiven üzerine yüzük takmak ne oluyor?” Serlevhalı makaleyi yazan kendi gibi fikride genç olan “Fatma Nevber” hanımdır. Bu makalenin lüzum-ı tahrirüneşrine heyet-i tahririyece katiyyen karar verilmiş olduğundan bu

hidmet “Fatma Nevber” e teklif olunmuş [s.59] ve o yolda kaleme almış olduğu makaleyi nazar-ı mütalaamıza arz edilmiş olduğundan ba’de’l-takdir neşrinde ittifak eylemişdik. Bu âdet-i mekrüheyi iltizam eden hanım efendilerin! Gücenmelerine ehemmiyet vermiş olduk. “Gücenmeye darılmaya kulak asmayarak fikrimizi dosdoğru beyân etmeye cesaret ederiz. Kaydını ilave etmeye hiç de mecbur olmazdık. Hüsn-i tabiyatı olmayan hanımların keyfine hizmet ise elimizden gelmiyor. Bu cihetle “mutaassıb” hanım efendiye ihtar ederiz ki bu ilk lakırdısını geri alsın.

2. Hanım efendi “moda lafzını tahrir neden mecbur olmuş? Buyuruyor.

Cevap

Acayip! Eldiven üstüne yüzük takmak hanımlarca moda değil miymiş? Bunun moda olduğunu tahrir günah mı etmiş? Moda olduğu bedihiyattan olduğu gibi hanım efendide aşağıdaki sözleriyle bunu ikrar ediyor. İkrar ettiği halde bize karşı böyle hitâbda bulunmak bunaklık değil nedir?

3. Mutaassıbe diyor ki “Ortalıkta moda olduktan sonra eldiven üzerine yüzük neden takılmasın.”

[s.60] Cevap

Bâlâdaki cevapta yalan söylemedik. İşte hanım efendi moda olduğunu ikrar ve bu ikrarıyla bunak olduğunu izhâr ediyor. Bu gibilere sükût ile cevap vermek icap ederse de biz yine tenzilen cevap vermekte devam edeceğiz. Ey hanım efendi! Tekrar tekrar ihtâr ederiz ki eldiven üzerine yüzük takılmaz. Göze fena görünüyor. Hüsn-i tabiyatı ihlâl eder. (Kibarlık) değildir. biz zaten moda nâmıyla yâd edilen sefâhatı terviç ediyoruz ki “moda olduktan sonra yüzük takılıyor” gibi bir sözünüze itibâr edelim. Modada mahv olsun onu haşin eden de. Anladık mı hanım!

4. “Bir insanın eldiven istimâl etmekten murâdı yalnız o nâzik ellerini güneş yakmasın için değil güneşin şiddet-i hararetinden muhâfaza ve hem de nâmahremden ihtâz içindir.” Deniliyor.

Cevap

Kah kah kah. Böyle âcizâne müdafaâyı hic de aklımıza getirmezdik. A hanım ne diyorsun? Sayıklıyor musun? Hakikati mi beyân buyuruyorsun? Vah vah vah. Bu saçmayı mecnun bile söylemez. Çünkü şu iki buçuk üç satırda [s.61] koskoca bir tenakuz görüyoruz. Eldiven eli güneş yakmasın diye takılmıyor. Diledikten sonra güneşin şiddet-i hararetinden muhafaza için takılıyor demek divâneleri bile güldürecek bir sayıklama değil midir? Ey karinin. Allah aşkına söyleyin bu iki ifadenin arasında ne fark görüyorsunuz. Hanım efendi! Bu ifadeniz sözde müdafaâ olacak iken bilakis Fatma Nevber’in efkârını tasdik etmekten başka bir şey olmadığı cihetle başka türlü itiraz etmenizi tavsiye ve ihtâr eyleriz. “Nâmahremden ihtirâz içindir” sözünü ise asla nazar-ı iltifâta almayız. Çünkü hakikat öyle değil.

5. “Eldiven ancak şeref-i İslamiyeti bir derece daha tezyin etmekte olduğu için eldiven istimaline moda denilmekte büyük cesaret gösterilmiş” deniliyor.

Cevap

Affedersiniz hanım! siz bu fikri sarf etmekte büyük cesaret, fevk-alâde ihtiyatsızlık göstermişsiniz. Sizi her vakit susturmak iktidarını hâize olan Fatma Nevber bu bâbda biraz daha ileriye sevk hame-i beyân etti. Demek ki sizi küplere bindirecek idi. Hoş bindirmeyeceği de şüpheliya. [s.62]Sizi “mutaassıbe” diye tâ’rif ederlerken sen hevâi meşrep cahil kızlardan ziyâde moda meftunlarından olduğunu gösteriyorsun. Ayıp ayıp ağzından çıkan lakırdıları kulağın işitsin. Eldiven neden şeref-i İslamiyeti tezyin ediyormuş? İslâmiyet neden eldivene ihtiyaç

gösteriyormuş? Modayı sefâhat ile tavsif etmiştik. Sefâhatı ise seriât-ı İslamiye külliyyen reddeder. Sizin indinizde üstüne yüzük takmakla beraber Memduh olan eldiven bizim yanımızda sada olarak bile mezhür-i rağbet olamamıştır. Size hâsâne ihtâr ederim ki bir daha eldivenin şeref-i islâmiyeti tezyin ettiğinden bahsetmeyin. Zira ileride daha dehşetli zerbelere düçâr olursunuz.

6. “yüzük takmak şse sairlerine göstermek için olmayıp muradımız yüzüğün eldiven altında kalması câiz olamayacağından mecburi takıldığını göstermek hem moda bizde de bulunsun hem de yirmi yirmi beş yahut yüz liraya mebaya olunan yüzüğe cihân nazar etsin içindir.” Deniliyor.

Cevap

Söylediğin sözleri galiba unutuyorsun. Zirâ tenakız haddi aştı. Uzunca bir cevap vermek için sarf edeceğimiz zamana acıdık. [s.63] Böyle ma'tuhane ifadeleri işittikçe cevap vermek büyük bir tenezül olacağını fehmediyorsak da ne çare. Bir gafileyi daire-i intibaha davet etmek de sevaptır zannederim.

7. “Ârife Hanımın âdeti her ettiği eşyayı sandıklar derununda ve yüzüğü dahi eldiven altında mahbus etmek miymiş? Eyvah! Buyuruyorlar.

Cevap

Hanım! Siz gittikçe bütün bütün ma'tuh olduğunuzu meydana koyuyorsunuz. Bizi güldürüyorsunuz. O makaleyi yazan “Fatma Nevber” hanım iken siz Ârife'ye taş atmak istiyorsunuz. Zarar yok Fatma ile Ârife'nin farkı yok. Fakat şurasını iyi bilmelisiniz ki Ârife, atılan taşı kahharane addetmek iktidarını hâizedir. Bi-perva senin endâz-ı müdafaa olabilir. Ârife, mebaaya ettiği eşyayı âleme göstermek için almıyor. Cenâb-ı hak vücuduna sıhhat ihsân buyursun sefâ-ı hatırla giymek için alıyor. Garip tabiatta yaratılmış olan hanımlar gibi malını sandıklarda çürütmez. Hele eldiven takmaz ki yüzüğünü onun altında mahpus etmeye mecbur olsun.

8. “Şehrimizden ya eldiven ya yüzük ya moda kalkmadıkça işi sırasına girmez.” Buyurmuş. [s.64] Cevap

Hanım efendinin bu sözü oldukça şeye benzedi. Fakat emniyet edilmez ha. Zirâ hanım efendi bir dakika sonra bu sözü de cerh etmekten hiç çekinmez. Şehrimizden moda denilen âfeti kaldırmaya mıvafık olamazsak da hiç olmazsa hüsn-i tabiata muvafık bir hale ercağ etmeye çalışmak vazife-i hamiyettir hamiyet olmayanlara söz söylemeyi ise zul addederiz. Yüzük ve eldiven takmayı takbih etmiyoruz. Şu kadarı var ki yüzük eldiven üzerine takılmaz. Muradımız hüsn-i tabiatı muhafazadır. Başka şey değil. Fikrimizi başka türlü anlayan varsa o da vazifemizde değil. İşte bu kadar.

Sezaye Hanım Efendi! Sizi bi-huzur eden o (mutaasibe) hanımın ifadesine işte cevap verdik. Bir daha gelir de nezdinizde itiraza cüret ederse cevapları bir bir okuyun. Eğer kâni olmazda zevzekliği artırırsa siz de hande-i istihza ile mukabele eylersiniz. Hakkımızda olan iltifatlarınıza tekrar arz-ı şükrân eyleriz. Bâkî temyiz-i hakikat.

Heyet-i tahririye nâmına
Ârife

(5. SAYI)

[s.65]

Nâzire

Aşkın birazı yoktur, yâr için serden geçer
 Sanki bir kurban akidesidir ki hançerden geçer
 Öyle sarmış reh-güzâr yâri kim üftadegân
 Zannedersin dilberim bir şanlı mahşerden geçer
 Sen tecelli etmesende ey gadâ-ı fikr ü cân
 Dâima nazik hâyalin dide-i terden geçer
 Çehre-i maksudumu setr etse de ebr-i nikâb
 Dem olur kim dûd-ı mazlim mihr-i enverden geçer
 Vakt-i rü'yette o şûhî karşılar âvaz-ı şavk
 Çünkü âşık hatır-ı endar-perverden geçer
 Ârife

[s.66] **Kıt'a**

Niyet ü azm ü emel, sabr u sebât
 Beşerî maksuduna nâil eder
 Şüphe yok kim bunun aksi hâlât
 Zilleti, meskeneti hâsıl eder
 Ârife

Kıt'a

Öyle mahlûka şeref mi verir insâniyet
 Ki eder menfaat-ı âleme nef'in tercih
 Onu âdem diye saymazsa sezadır âlem
 Çünkü vicdanı bile kendini eyler takbih
 Ârife

Kıt'a

Derdini teskin için farzet ki oldun bâde-hâr
 Bâdenin derdi acep derdin ile siyyân mıdır?
 Bâdenin hikemiyle derdin hikemi cisminde gör
 Derde dermân bildiğin, gâfil-i beşer! Derman mıdır?
 Ârife

[s.67]

Gazel

Bak ne bi-tabane âşık zâr eder feryad eder
 Seyredenler zâlim olmasa merhamet icâd eder
 Kimseler gûş etmiyor âvâz-ı istimdâdına
 Yok mu bir hâl-i âşına? Güftârını ibrâd eder

Kes ümidin kes, kesilsin bi-tevakkuf son nefes
 Sanma cânân rahm edip feryâdına imdâd eder
 Göz mü dikmiş mevtime yârab o çeşm-i pür-fettan
 Âşık-ı masumu bak berbâd eder
 Sen gibi âşkın da zâlimmiş ki terk etmez beni
 Kurtuluş yok âşık Allah'ından istimdâd eder
 Münire

[s.68]

Kıt'a

Zevk-i hikmetle sefâ eyleyen erbâb-ı kemâl
 Sonu bir gamla biten neşveden eyler nefret
 Şarap mı bahş edemez âkıbet endişe sefâ
 Çünkü encâmını dariş eder etmez râğbet
 Münire

Hüsn ü ân-ı ismet ile hâiz ar u şandır
 Bir kadın ismet ile şânına eyler hidmet
 Bakmayın bir çiçeğin rengine hayran hayran
 Veriniz siz çiçeğin bûyuna ancak kıymet
 Münire

Akl u kâmil için bir başka mizân istemez
 Gösterir mahiyet vicdanı insanın işi
 Medhi istilzâm ederse madhı âlem olur
 Kadehi icab eylemişse pek yamandır ol kişi
 Münire

[s.69] **Kıt'a**

Bir asker lisanından:
 Askeriz, ateş gibi dehşet-fezâdır şânımız
 Mevti istihzâ eder gayret-nüma vicdanımız
 Sinemizde zahm-ı düşman bir nişân-ı iftihâr
 İ'tilâ eyler ölümle haydar-ı ünvanımız
 Fatma Nevber

Vatanın aşkı için bedel-i hamiyet ederek
 Boyarız hun şehâdetle bu hâk-i vatani
 Vatanın milletin aşkı bize gayret veriyor
 Koymuşuz feth ve gâza aşkına biz can u teni
 Fatma Nevber

Her hamiyet-perverin fikrindedir hıfz-ı vatan
 Râyet-i ikbal ve nusret korkumuz da mevc urur

[s.70] olsa özümüz pâmâl eder
Gayret-i melîmiz ateş gibi parlar durur.
Fatma Nevber

Fatma Nigar Hanım tarafından ihsân buyurulmuştur.

Kıt'a

Anlasın maksudumu yâr bakıp heyetime
Âşık ilân emel etmeye imkân bulamaz
Payına düştüm o şuhun dedî ey âşık-zâr:
Derdini söylemeyen derdine derman bulamaz
Fatma Nigâr

[s.71]

Hanım hemşire!

“Mülâhazat” acizânemin geçen nüshaya kabul olması âcizelerini fevkalade mesud eylemiştir. Bu günlerde meşguliyetin gazeteye göz açtırmayacak derecede olduğundan güç bela söyleyebilmiş olduğu şu kıt'ayı huzurunuzla takdim eyliyorum. Şükûfezârın terâvetini kaçırmayacak surette ise derç edilmesini rica ederim. Bâkî muhabbet.

Darü'l-muallimâttan
F.....

Kıt'a

Tali' mahsus âşık olmamış handân bu şeb
Hiddet etmiş ateşin olmuş ruh-ı candan bu şeb
Şa'le-i ümidini mahvetmek ister, sevdiği
Pişgâh-ı çeşm-i âşıkta cihân zindan bu şeb

[s.72]

Şükûfezâr

Evvelcede arz eylediğimiz vecih ile Şükûfezâr âsârınızı neşr etmekle iftihâr edecektir. Fakat bizi “güç belâ” kaydıyla intizârda bırakmayın.

Ârife

Tahmis-i Gazel-i Ma'lum

1

Hâlimde derd azmayan zaman hayrân henüz
Seyredenler vaz'ı mahzunanemi giryân henüz
Uğraşır isbat-ı aşk u sıdk için vicdan henüz
“Meşhedimden şavk-ı güyanla revandır kan henüz
Görmedi tayfun benim ka'bede bir kurban henüz”

2

Şiddet-i ârâm-sûz-ı aşkı girdi kanıma
Çok mudur kanım helâl olsun benim cânânıma

[s.73] Cânım cânâne verdim var mı pâyân şânıma

“Bir şehid dem hurûşânımla gûş-ı cânıma
Ruh-ı Yahyâ'dan gelir âvâz-ı istihsân henüz”

3

Çektiğim âlâm-ı dehri halka ilân etmedim
 Zehr-i dehri hazm edip endişe-i cân etmedim
 Bin belâ gördüm sebât etmede efgân etmedim
 “Derd ile cân verdim istimdâd-ı dermân etmedim
 Dert-nâk imtina’mdır dil derman henüz”

4

Tâ ezelden ruhum olmuş mazhar-ı lütf-ı kadir
 Pertev-i imân ile olmaz mıyım rûşen-i zeyir
 Halkım ol rütbeyle etmiştir ki kalbi feyz-gîr
 “Kudsuyan nûr yakınımdan olurken müsteyir
 Dehri tenvir etmemişti pertev-i ayân henüz”

5

..... (Dergide bu mısra noktalarla boş bırakılmıştır.)

Teşnigân feyz olan ervâh-ı rif’atyabdır
 Şüphesiz ol neşveden

[s.74] “Cebrail-i âsuman çoktanberi seyrâbdır
 Kanmadı tesnim-i vahye Cebrail can henüz

6

Tair-i fikrim pür uçmuş sâhe-i azimdedir
 Yükselir eyler temâşa ateşin bir demdedir
 İ’tila ettikçe eyler başka bir âlemedir

“.....” (Dergide bu mısra noktalarla boş bırakılmıştır.)

Vermedim nâci bırak teba’ma cevelân henüz”

A (ayn)

Fransızcadan telhisen tercüme olunmuştur:

Neva Nehri Sahilinde Bir Yaz Gecesi

Akşamın takriben saat dokuz idi ki hürşîd-i zerrin bâl gayet güzel ve parlak bir hava ile tair âşiyân zeval olmaktadır. Sâikimiz olan zayıf rüzgâr büsbütün dûçâr-ı zaaf ve karar olmuş olduğundan yelkenin oynamak suretiyle olan hafif temvic u tahzizini temâşa [s.75] ederdik. Hükümdârın mevcudiyetini ilân eden râyet-i azimet-nüma saray hükümdarın bâla-ı hamiyet fezasında ma’lik olduğunu umud-ı memdud üzerine gayr-ı mutherin surette izhâr eder dururdu. Taifelerimiz gören çekmeye başladılar. Bizi aheste aheste gezdirmek için kendilerine tavsiyede bulunduk. “Saint Petersburg’un lâtif bir yaz gecesi kadar nârin ve bununla beraber o kadar dil-rüba hiçbir şey tasvir olunamaz. Gerek şitânın tükenmek bilmez olan müddeti ve gerek böyle leyâlin nedreti bu gibi geceleri bir kat daha kıymetdâr ederek bir letâfet-i mahsusa bahşetsin ve gerekse onlar hakikaten zan ve tahmin ettiğim gibi olsunlar. Her halde becâyiş-i hissiyatı âli olan bu leyâli en güzel ekâlimde güzîrân eden gecelerden daha sakın ve dil-firib ve daha hayalidir. Menâtık-ı muatdelede cânib-i garba süratle hubûta şitâb eden âfitab-ı cihântâb haclegâh-ı guruba intisâb ettikten sonra gayr-ı sabit bir ziyâ-ı kazibden başka isritraz olmadığı halde burada şems aheste bir refât ile arzı lems ederek infikakından dolayı tesirâtını efhâm eder dururdu.

[s.76] Encere-i şafakgun ile muhât olan kurs-ı münevver, âfâkı tetvic eden cibâl-i mazlumenin üzerinden bir gerdüne ateşin âsâsır eder ve sarayların deriçelerine aks-endâz olan şecâat-ı zerrin-târ dahi nazarına vasi' bir yangın tasvirini ilhâm u ihtâr eylerdi. Enhâr-ı cisime ekseriya bir mecrâ-ı karinayane sâlik ve kendilerine manzure-bahş-ı vahşet olan serab ve dik sevhale malikdirler. “Neva” nehri debdebeli bir şehr-i azimin içinden mecrâsını imla ederek cereyân ederdi: berrak ve saf sular, der aguş ettikleri Cezâyir'in çimenini eder ve memleketin vüsa't ve kısmet kâmileli içinde nazarın gâib olacağı bir hatt-ı müstakim üzerine granitten inşâ olunmuş iki rıhtım ve iskelesiyle imtidâd, ve üç kanal içinde pek şa'aneli tekrar suretiyle pa-ı tahtını seyr ü devr eyler idi ki başka yerde ne misâlini ve ne de maklidini bulmak imkan haricindedir. Yüzlerce sandal cihât hareket eder ve suyu yararlı. Katıp şimâle mıntika-ı hâre işmârını ve rab'-ı meskunun mahsûlât-ı mütenevvisini nakl ve idhâr eden sefâin -i ecnebiye şirâ' olarak uzaktan uzağa [s.77] görünürlerdi. Amerika'nın parlak kuşları “neva”nın üzerinde seyahat eder ve maskot reislerinin portakal fidanlarına ve kukutiye cevizlerine, ananaslarına, limon ve kafei işmarına yeniden yeniye melâki olurlardı.

Gah gah görenleri merfu' zarif ve nârin zevkçelere tesadüf eder. Eden ki bu güzel suların hilm ü asude âfetine müsamahakarane tabiatla aheste giderler ve efendileri manzara-ı latifenin bahşayış dilara ve leyle-i fer hafızanın şaşa-ı letafet-nümasıyla iktisab had u mar ederken melâhan bir meli havayı terennüm ve ta'ni ederlerdi. Bize karib uzunca bir kayak zengin bir tâciri sürat seyr ile naklediyordu. Altın saçaklarla mezyin u mechiz bir kırmızı tente zevç ü zücceyi ve hoşşatı setr ü nihân ederdi. İki saf teşkil eden görencilerin arasına sıkıştırılmış bir Rus musikası kendi perdelerinin şavk-efzâ aheng-bahşâsını ta uzaklara kadar aks u isâl ettirirdi.

Birinci “piyer” in yekpâre yelkeni “neva” nehrinin sahilinde vakı’ “İssak” meydan bi-payanının bir köşesinde deniz vâlâ olmuştu. Nehre nazır ve mütevvice olan simâ-ı hiddet-nüması [s.78] zekâ ve şehâmet-i kudret firmasıyla esasgir olan mamulat-ı taciriyeyi bir derece daha ihya edecek zannolunurdu. Bu azimetle ve parlak manzaraya dair samhenin cezbeylediği malumat ve güzün dahi bir hayret-i harikulade ile temâşa eylediği hususat ancak bir husule-i ale'l-âlânın fikr ve sancısıyla bir bataklıktan ihrâc olunan bu kadar mutantana ve âsâr masna'-ı âliyedir.

Tabiatın oradan hayatı nefi ve refi eylemiş olduğu hatırasını tevellid eden bu hâli ve تنها sahillerin üzerinde “piyer” kendi payitahtını vazı ve tesisi ve tebasını cem ve teşkil edildi. Bu şanlı heykel celilü'l-kadirin etrafına izdiham ile toplanan ihfâd u ihlâfı üzerine mahuf ve heybetli kolu uzanmıştı. Nasib nigâh eder ve bu tacdan mamul dest-i heyet-i peyvestin cemâye veya tehdid için mi uzanmış olduğunu bilmezlerdi. Kayığımız tebâid ettikçe melahanın turb-engiz nimet ve ahengi ve memleketin meşveş gürlütüleri his olunmaz surette tebaid ederdi. Mâh -ı zerandır haverde arz-ı vücud etmiş olduğundan latif [s.79] ve revnaklı sahabeler tâk-ı feylüfiriye safvet ü bir ziyâ-ı hafif mezheb bahşederlerdi ki tasvir ve tarsî mehâl olduğu gibi mesâni de başka bir yerde asla görmedim. Nevr-i zulmet sahrayı setreden guşave-i şifâfi teşkil etmek için yekdiğeriyle imtizâc etmiş ve hicâli istihrâc olurdu.

A (ayn).....

Mektup

Ey fâzıl-ı yegâne!

Bu arızayı huzur-ı sâmi edibanelerine takdim eden milletin bir acizesidir. O nazar ile mütâlaaya şâyân görmeyizi rica ederim. Biz “ilm” ve “edeb” denilen mesu'diyet-i hakikiden gerçi hisseyâb-ı şeref olamamış âcizelerden isek de beşerinin şân-ı celilinden olan sa'y u sebat

kelimelerine mümkün mertebe hareket edecek müteyakkızlardanız. Bu cihetle şâhid-i maksudu az bir sabır ile der-aguş edebileceğimizi ümit ederiz. Âlem-i beşerîyete şân u şeref veren ziyâ-ı ilm u ma'ârif zannederim ki kadınları hâricide bırakamaz. Zannımız doğru olsa bile [s.80] biz bu zannın doğru olduğunu “çalışmak” kelimesine istinaden isbat edeceğiz. İstidâd-ı beşere inbât veren o mukaddes kelime pîş-i nazarımızda elvâh-ı terakkiyâtı o kadar parlak surette arz eylemiştir ki biz de ona karşı olan aşkımızı izhârda asla tereddüt etmedik.

Bu sözümüz bürhân olarak “Şükûfezâr” nâmı bahtında yazmaya başladığımız bu risâle-i mevketenin nüsah-ı münteşiresini huzur-ı fazlanelerine takdime cesret eyledim. “Şükûfezâr” risâlesinin mukaddimesinde arz eylediğim vecihle “saçı uzun aklı kısa” sözüyle mazhar-ı hakir enâm olan bu bi-çâre kadınlar böyle bir eser neşrine cesaret ettiklerinden dolayı afv istihâm ederler.

Millet-i Osmaniyenin yegâne bir edibi olan efendimizi, takdis eden ve bu satırları pâk bir vicdanın hissiyatına tabiyetle yazan o bi-çâre kadınlar, hissiyât-ı kalbiyelerinin kabule tenezzül buyurulmuş istihâm ve buna şâhit olmak üzere hakir risâlelerini âsâr-ı edebileriyle tezyin buyurmaları arzu-ı hâlisânesini izhâr ederek tasdiğe hitâm verirler o bâbda.

Fi 18 Mart sene 1302

Ârife

SONUÇ

Şükûfezâr dergisi beş sayı, seksen sayfa çıkmış, bu sayılarda da çoğunlukla şiirler yayınlanmıştır. Şiirler daha çok dördlüklerle ve sade bir dille yazılmış, gazel, kıt'a gibi klasik nazım biçimleri de kullanılmıştır. Dergi yazarlarının hepsi de kıt'a yazmış, bu şiirlerinde doğal tabiat unsurlarına, gerçek yaşamdan sahneler, ilim, terakki, gayretle çalışmak gibi izleklere yer vermişlerdir. Dolayısıyla dergi yazarları, Tanzimat dönemi edebiyatıyla başlayan yeni açılımları da dikkate almışlar ve uygulamışlardır. Gerek içerik gerekse biçim olarak yeni edebiyatı takip etmişler, hece veznini kullanarak şiirler yazmışlardır. Dergi yazarları, düz yazılarında daha çok ilim, kadınların eğitimi gibi konularda yenilikçi fikirlerini beyan etmiş; şair yönleriyle de bu yenilikçi fikirlerini destekleyici eserler yazmışlardır. Böylece dergi bir yandan kadın, kadınların eğitimi, kadın modası gibi konularla ilgilenirken bir yandan da kadın edebiyatı geleneğinin öncülerinden olmuşlardır. Her ne kadar dergi bir edebiyat dergisi olarak çıkmasa da muhtevası gereği bu isimlendirmeye anılmayı hak edecek bir dergidir. Nitekim dergi yer verdiği okur mektupları ve yine okurlardan gelen eserleri de yayınlamasıyla da edebiyata hizmet etmiştir. Özellikle de Tanzimat dönemiyle başlayan yenilikçi anlayış doğrultusunda söz gelimi noktalama işaretlerinin kullanılması, başlıklı şiirler yazılması gibi yönleriyle dergideki eserler ayrıca önem kazanmaktadır. Kadın yazarlar tarafından yazılmış olmaları ise neredeyse edebiyat tarihlerinde adı dahi geçmeyen kadın yazarların keşfi, bu yazarların yenileşme sürecindeki etkileri gibi konular açısından dergiyi bir derece daha önemli hâle getirmiştir.

KAYNAKÇA

Altındal, Meral (1994). *Osmanlı'da Kadın*. İstanbul: Altın Kitaplar Yayınları.

Çakır, Serpil (1996). *Osmanlı Kadın Hareketi*, İstanbul: Metis Yayınları.

Devellioğlu, Ferit (2010), *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Sözlük*, Ankara: Aydın Kitabevi Yayınları.

Kanter, Beyhan (2020), “Osmanlı Kadın Dergilerinde Kadın Yazarların İdeal Kadın Tasavvuru”,
Tarihte Kadın, ed. Mehtap Nasıroğlu Aydın, Çanakkale: Paradigma Akademi Yayınları.
Şükûfezâr Dergisi, Sayı 1,2,3,4,5, İstanbul, Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi Vakfı.

Çatışma beyanı: Makalenin yazarı, bu çalışma ile ilgili taraf olabilecek herhangi bir kişi ya da finansal ilişkisi bulunmadığını dolayısıyla herhangi bir çıkar çatışmasının olmadığını beyan eder.

Destek ve teşekkür: Çalışmada herhangi bir kurum ya da kuruluştan destek alınmamıştır.